

МИЛОШ МИШКОВИЋ

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
milosmiskovic94@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.18485/bogoslovlje.2023.82.2.6>

УДК: 271.222(497.11)-722.52:929 Станковић С."1922/1932"
378.6:271.222(497.11)"1922/1932"

ПРИМЉЕНО: 24.8.2023.

ОДОБРЕНО: 18.9.2023.

ДЕЛАТНОСТ ЕПИСКОПА СИМЕОНА (СТАНКОВИЋА) НА ПРАВОСЛАВНОМ БОГОСЛОВСКОМ ФАКУЛТЕТУ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Сажетак: Студија је посвећена делатности епископа др Симеона Станковића на Православном богословском факултету од 1922. до 1932. године. Анализирана је архивска грађа Православног богословског факултета и Светог Архијерејског Синода. Циљ истраживања је да се на основу архивске грађе и литературе прикаже академска и полемичка делатност епископа Симеона у периоду који овај рад обрађује. ► *Кључне речи:* епископ др Симеон Станковић, Православни богословски факултет Универзитета у Београду, др Чедомир Марјановић, Морално богословље (Етика).

УВОД

Епископ шабачко-ваљевски др Симеон Станковић провео је деценију као наставник на Православном богословском факултету Универзитета у Београду. Овај рад обрађује његов живот до тренутка избора за епископа захумско-херцеговачког 1932. године.

Студија је подељена у четири поглавља: прво приказује живот и рад јеромонаха др Симеона (Станковића) до доласка на Православни богословски факултет; друго за тему има делатност јеромонаха др Симеона (Станковића) на Православном богословском факултету од 1922. до 1932. године; треће обухвата његову полемичку са др Чедомиром Марјановићем у вези са Марјановићевим уџбеником из Моралног богословља; последње поглавље бави се избором др Симеона (Станковића) за епископа захумско-херцеговачког и

избором његовог наследника на катедри за Морално богословље на Православном богословском факултету.

Циљ истраживања јесте да се, првенствено на основу архивске грађе, систематизује делатност епископа Симеона у периоду који овај рад обрађује, те да се прикаже његов допринос Православном богословском факултету на пољу просветне и полемичке делатности.

ЖИВОТ И РАД ЈЕРОМОНАХА ДР СИМЕОНА (СТАНКОВИЋА) ДО ДОЛАСКА НА МЕСТО ДОЦЕНТА НА ПРАВОСЛАВНОМ БОГОСЛОВСКОМ ФАКУЛТЕТУ У БЕОГРАДУ

Епископ Симеон (Станковић)¹ рођен је 4. новембра (по старом календару) 1886. године, од оца Петра – по занимању ратара – и мајке Драге, у селу Лежимиру, код Сремске Митровице, у Аустроугарској монархији. Основну школу завршио је у родном селу; прва четири разреда гимназије похађао је у Сремској Митровици од 1900. до 1904. године, а школовање је од V до VIII разреда наставио у Сремским Карловцима од 1905. до 1908. године, где је матурирао 2. јула 1908. године. После гимназије похађао је две године Богословију у Сремским Карловцима, од 1908. до 1910. године. Православни богословски факултет у Черновцима уписао је 1910. године, а завршио га 1914. године. Исте године, 13. јула, одбранио је и докторат.² За доктора богословља Православног богословског факултета Универзитета у Черновцима био је промовисан 18. јула 1914. године.³ Почетком 1919. године апсолвирао је философију (специјалну философију са славистиком) у Загребу и Бечу.⁴

Због избијања рата и интернације ступио је у државну службу тек у октобру 1917. године. Одлуком Земаљске владе у Загребу (бр. 22009) 11. октобра 1917. године био је постављен за предметног наставника у реалној гимназији у Сремској Митровици. На тој дужности остао је до 17. октобра 1919. године, када је поднео оставку на државну службу на територији Хрватске и Славоније ради преласка у државну службу на територији предратне Србије. Влада у

¹ Досадашња референтна литература о епископу Симеону Станковићу: Предраг Пузовић, „Др Симеон (Станковић) – епископ захумско-херцеговачки (1932–1934)“, *Бојословље* LIX (2000): 164–179; Димитрије Димитријевић, „Др Симеон Станковић“, *Бојословље* XXXIX (1980): 161–164. (У склопу овог кратког рада о епископу Симеону износи се библиографија његових радова); Сава Вуковић, *Српски јерарси: од деветиој до двадесетиој века* (Београд: Евро – Подгорица: Унирекс – Крагујевац; Каленић – Нови Сад: Будућност, 1996), 454.

² Архив Православног богословског факултета Универзитета у Београду (у даљем тексту: Архив ПБФ), ф. бр. 55 – *Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, Службени лист; Службенички лист из 1926. године; Службенички лист из 1929. године. Само Службени лист наводи име родитеља епископа Симеона.

³ Архив ПБФ, ф. бр. 55 – *Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, Службенички лист из 1929. године.

⁴ Архив ПБФ, ф. бр. 55 – *Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, Службени лист.

Загреду прихватила је његову оставку 31. октобра 1919. године (деловодни бр. документа 768). Актом министра просвете (бр. документа 20305) 17. новембра 1919. године био је постављен за вршиоца дужности суплента вероучитеља у Другој београдској гимназији, а три дана касније краљевим указом (Указ министра просвете бр. 20305) за суплента вероучитеља у Другој београдској гимназији. Краљевим указом (Указ министра вера бр. 9377) премештен је за суплента Богословије Светог Саве у Сремским Карловцима 13. августа 1920. године. Краљевим указом (Указ министра вера бр. 2636) унапређен је у звање професора исте Богословије 24. марта 1921. године.⁵ Замонашен је у фрушкогорском манастиру Мала Ремета 27. октобра 1919. године од стране игумана Корнелија (Зубовића).⁶ У чин јерођакона рукоположен је 9. новембра исте године у Саборној цркви у Београду,⁷ а у чин јеромонаха на Цвети 1920. године, у истој цркви.⁸ Одликован је црвеним појасом на празник Духова 1920. године.⁹

ДЕЛАТНОСТ ЈЕРОМОНАХА СИМЕОНА НА ПРАВОСЛАВНОМ БОГОСЛОВСКОМ ФАКУЛТЕТУ (1922–1932)

Јеромонах Симеон је Ректорату Универзитета поднео молбу којом се пријавио на расписани течај Универзитета и конкурисао за позицију доцента на Православном богословском факултету. У тој молби изнео је своју сажету биографију, са током образовања и обавештењем којим се страним језицима служи. Из молбе сазнајемо да се пријавио на позиције предавача двају наставних предмета: Хришћанска етика и Религиозна филозофија са религијском педагогијом. Нагласио је да због интернације и других ратних неприлика није успео да штампа никакав научни рад, али да своје области темељито познаје, посебно хришћанску и филозофску етику – област из које има један незавршен рад, под називом „Атономија и хетерономија са гледишта хришћанске и филозофске етике“.¹⁰

⁵ Архив ПБФ, ф. бр. 55 – *Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, Службени лист; Службенички лист из 1926. године; Службенички лист из 1929. године. У службеничком листу из 1929. године наведено је да су постављења на службу била последица доношења краљевог указа, а да је за њим следио указ надлежног министра. У остала два службеничка листа наводи се да је на наставне дужности постављен указом министра, без навођења да је томе претходило краљев указ.

⁶ Пузовић П., „Др Симеон (Станковић)“, 164; Димитријевић, „Др Симеон Станковић“, 161; Вуковић, *Српски јерарси*, 454.

⁷ Димитријевић, „Др Симеон Станковић“, 161.

⁸ Пузовић П., „Др Симеон (Станковић)“, 164; Димитријевић, „Др Симеон Станковић“, 161; Вуковић, *Српски јерарси*, 454.

⁹ Пузовић П., „Др Симеон (Станковић)“, 164.

¹⁰ Архив ПБФ, ф. бр. 55 – *Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, Молба јерођакона др Симеона Станковића, вероучитеља II београдске гимназије, ректорату Универзитета.

Наставнички савет Православног богословског факултета изабрао је др Симеона Станковића за доцента за предмет Свето Писмо Старог Завета на седници одржаној 6. децембра 1921. године.¹¹ У одлуци факултета која је достављена Ректорату, са молбом да Управа Универзитета потврди овај избор, поред кратке биографије др Симеона Станковића наведен је разлог због ког је изабран за сталног доцента за Свето Писмо Старог Завета. Савет га је једногласно изабрао на ту дужност зато што није био остварен избор професора Александра Рождественског, а пошто је факултет био у другој години рада, предавања из овог основног предмета богословља још нису била започета.¹² Ректор Универзитета обавестио је декана факултета да му је Министарство просвете актом бр. 98 од 13. јануара 1922. године доставило одлуку да је краљевим указом од 5. јануара 1922. године др Симеон Станковић, професор Богословије Светог Саве, постављен за сталног доцента на Православном богословском факултету, са годишњом платом од четири хиљаде динара.¹³

Декан је обавестио Савет да је добио сазнања да је професор Николај Никандрович Глубоковски дошао из Русије, па је са њим ступио у контакт. Професор Глубоковски је изразио спремност да предаје на Православном богословском факултету Патрологију, иако његов матични предмет – Свето Писмо Новог Завета – није слободан. Савет је одлучио да професора Глубоковског изабере за катедру Патрологије, с тим да се временом изврши замена предмета између њега и др Симеона Станковића, тако да професор Глубоковски преузме Свето Писмо Старог Завета, а др Станковић узме предмет Морално богословље, за који се и специјализовао. Одлука Савета је била да се о тим одлукама доцније расправља, а професора Глубоковског је у том тренутку изабрао за редовног контрактуалног професора за предмет Патрологија. Комисија у саставу др Стеван Димитријевић, др Теодор Титов и др

У молби подноси пријаву на конкурс за радно место на Православном богословском факултету. Молба је датирана 30. марта 1920. године.

¹¹ Изабрани професор Рождественски дао је отказ на дужност. Пошто није било кандидата за тај предмет, Савет је за наставника изабрао једног од пријављених кандидата за наставнике уопште, и тако је нашао за сходно да овај предмет повери др Симеону Станковићу, професору Богословије Светог Саве. Архив ПБФ, *Зайисник седница Наставничкој саветија 1920–1930, арх. књ. 501*, Седница Наставничког савета одржана 6. децембра 1921. године, тачка 1, стр. 29.

¹² Архив ПБФ, *ф. бр. 55 – Професорски досије ејискоја др Симеона Станковића*, дел. бр. 511 од 6. децембра 1921. године – Одлука факултета о избору др Симеона Станковића за сталног доцента за Свето Писмо Старог Завета.

¹³ Архив ПБФ, *ф. бр. 55 – Професорски досије ејискоја др Симеона Станковића*, бр. 218 од 23. јануара 1922. године – Обавештење Ректората Православном богословском факултету о постављењу др Симеона Станковића за сталног доцента. У службеним листовима јеромонаха др Симеона Станковића наведен је податак о деловодном броју краљевог указа, којим је постављен за сталног доцента на Православном богословском факултету. Архив ПБФ, *ф. бр. 55 – Професорски досије ејискоја др Симеона Станковића*, Службени лист; Службенички лист из 1926. године; Службенички лист из 1929. године.

Александар Доброклонски добила је задужење да напише реферат за универзитетско веће.¹⁴

На седници одржаној 23. маја 1922. године декан је обавестио Савет да је потврђен избор др Николаја Глубоковског за контрактуалног професора Патрологије. У току седнице био је изнет предлог да професор Глубоковски преузме катедру Светог Писма Старог Завета, а доцент те катедре др Симеон Станковић прими Морално богословље, за које се и специјализовао. Савет је прихватио предлог за размену катедара и одлучио да се, у случају да се одобри ова одлука, распише конкурс за доцента за Патрологију.¹⁵ Министар просвете је одлуком П. бр. 8221 од 5. децембра 1922. године усвојио предлог декана Богословског факултета бр. 408 од 27. јула 1922. године и одобрио замену катедара између др Николаја Глубоковског и др Симеона Станковића.¹⁶

Због немогућности избора наставника за катедру Пастирског богословља и омилитике, Савет је одлучио да се за предмете Пастирско богословље и Омилитика привремено изаберу хонорарни наставници, тако да је за Пастирско богословље изабран др Симеон Станковић, а за Омилитику др Радивој Јосић, са по 2 часа недељно.¹⁷ Министар просвете је актом П. бр. 8576 од 13. новембра 1923. године потврдио избор др Симеона Станковића, доцента на Православном богословском факултету, за хонорарног наставника за предмет Пастирско богословље на истом факултету.¹⁸

На предлог министра вера јеромонах др Симеон Станковић је 14. марта 1924. године одликован Орденом Светог Саве IV степена.¹⁹ Законом о изванредном признању националних заслуга и страдања током рата Народна скупштина Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца признавала је време у току трајања рата за године државне службе; јеромонаху Симеону било је признато

¹⁴ Архив ПБФ, *Зайисник седница Наставничкој савети 1920–1930, арх. књ. 501*, Седница Наставничког савета одржана 25. јануара 1922. године, тачка 4, стр. 37.

¹⁵ Архив ПБФ, *Зайисник седница Наставничкој савети 1920–1930, арх. књ. 501*, Седница Наставничког савета одржана 23. маја 1922. године, тачка 1, стр. 51.

¹⁶ Архив ПБФ, *ф. бр. 55 – Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, бр. 4544 од 8. децембра 1922. године – Обавештење Ректората декану Православног богословског факултета о одлуци министра просвете, којом се одобрава замена катедара између др Николаја Глубоковског и др Симеона Станковића.

¹⁷ Архив ПБФ, *Зайисник седница Наставничкој савети 1920–1930, арх. књ. 501*, Седница Наставничког савета одржана 19. октобра 1923. године, тачка 10, стр. 129.

¹⁸ Архив ПБФ, *ф. бр. 55 – Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, бр. 4633 од 23. новембра 1923. године – Обавештење Ректората Православном богословском факултету о акту министра просвете, који потврђује избор др Симеона Станковића за хонорарног наставника за предмет Пастирско богословље. Податак о одлуци министра просвете налази се и у Службеном листу епископа Симеона. Архив ПБФ, *ф. бр. 55 – Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, Службени лист.

¹⁹ Архив ПБФ, *ф. бр. 55 – Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, Службенички лист из 1929. године – деловодни бр. документа В. бр. 5566. У службеничком листу из 1926. године наводи се само месец додељивања одликовања, без навођења деловодног броја документа.

време од 1. августа 1914. до 11. октобра 1917. године краљевим указом бр. 4747 од 12. октобра 1926. године. Након две године донет је и други по реду Закон о изванредном признању, па је јеромонаху Симеону време од 1. августа 1913. до 31. јула 1914. године такође било урачунато у године државне службе.²⁰

На основу члана 18 Уредбе о изменама и допунама закона о Универзитету од 9. фебруара 1921. године, декан Православног богословског факултета на седници одржаној 1. марта 1927. године ставио је на дневни ред расписивање конкурса за избор доцента др Симеона Станковића у звање ванредног професора. Формирана је комисија у саставу: др Теодор Титов, др Борислав Лоренц и др Стеван Димитријевић; обавезала се да до следеће седнице напише реферат о научним радовима др Станковића како би он могао да буде изабран за ванредног професора.²¹ Комисија је свој реферат представила на седници Наставничког савета одржаној 30. априла 1927. године и предложила је да др Симеон Станковић буде изабран у звање ванредног професора. Савет је на основу реферата једногласно изабрао др Симеона Станковића за ванредног професора.²² Декан Православног богословског факултета упутио је ректору Универзитета одлуку Савета Богословског факултета о избору др Симеона Станковића за ванредног професора и замолио је ректора за садејство да се тај избор потврди.²³

Краљевим указом 7. марта 1928. године доцент др Симеон Станковић унапређен је у звање ванредног професора (Указ је објављен у „Службеним новинама“ 20. марта 1928. године, бр. 64).²⁴ Ректорат Универзитета је обавестио Православни богословски факултет да је указом министра просвете (П. бр. 3590 од 7. марта 1928. године) доцент др Симеон Станковић унапређен у звање ванредног професора.²⁵

Др Симеон Станковић био је и управник интерната студената Православног богословског факултета, смештеног на адреси Косанчићев венац бр. 16.

²⁰ Архив ПБФ, ф. бр. 55 – Професорски досије епископа др Симеона Станковића, Службенички лист из 1926. године; Службенички лист из 1929. године. „Службене новине“ Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, 29. децембар 1928. године, бр. 304–С.

²¹ Архив ПБФ, Зайисник седница Наставничког савета 1920–1930, арх. књ. 501, Седница Наставничког савета одржана 1. марта 1927. године, тачка 37, стр. 273.

²² Архив ПБФ, Зайисник седница Наставничког савета 1920–1930, арх. књ. 501, Седница Наставничког савета одржана 30. априла 1927. године, тачка 44, стр. 278.

²³ Архив ПБФ, Зайисник седница Наставничког савета 1920–1930, арх. књ. 501, дел. бр. 407 од 30. априла 1927. године – Писмо декана ректору Универзитета о избору доцента др Симеона Станковића за ванредног професора и молба за садејство да се тај избор потврди. Овај документ се налази у записнику седница Наставничког савета.

²⁴ Архив ПБФ, ф. бр. 55 – Професорски досије епископа др Симеона Станковића, Службенички лист из 1929. године; Службенички лист из 1926. године.

²⁵ Архив ПБФ, ф. бр. 55 – Професорски досије епископа др Симеона Станковића, бр. 895 од 15. марта 1928. године – Обавештење Ректората декану Православног богословског факултета о акту министра просвете и унапређењу доцента др Симеона Станковића у звање ванредног професора.

На седници Наставничког савета одржаној 1. октобра 1928. године поднео је оставку на тај положај и најавио да ће се из интерната у коме је становао иселити 15. октобра. Савет је то примио на знање и одлучио је да му се писмено захвали за време које је провео на дужности управника интерната.²⁶

У извештајима које је јеромонах др Симеон Станковић као професор Богословског факултета упутио деканату Православног богословског факултета били су представљени: План и програм наставе Моралног богословља (Етике); наставне јединице обрађиване у току зимског и летњег семестра академске године; предвиђене теме за часове семинара, на којима су студенти излагали своје семинарске радове; редовност похађања наставе и семинара од стране студената.²⁷

Јеромонах др Симеон Станковић произведен је у чин архимандрита 18. новембра 1928. године у Саборној цркви у Београду. Био је члан Монашког удружења, првобитно на дужности секретара, а доцније и потпредседника.²⁸ На предлог министра вера предложен је за високо државно одликовање – орден Светог Саве III степена; био му је уручен на празник Светог Саве 1929. године.²⁹

СПОР СА ДР ЧЕДОМИРОМ МАРЈАНОВИЋЕМ У ВЕЗИ СА РЕЦЕНЗИЈОМ ЊЕГОВЕ КЊИГЕ ХРИШЋАНСКА ЕТИКА

Др Чедомир Марјановић,³⁰ управитељ Учитељске школе у пензији, послао је пробно издање уџбеника из Хришћанске етике за VII разред гимназије на преглед Светом Архијерејском Синоду. Синод је за рецензенте одредио про-

²⁶ Архив ПБФ, *Зайисник седница Наставничког савета 1920–1930, арх. књ. 501*, Седница Наставничког савета одржана 1. октобра 1928. године, тачка 15, стр. 314.

²⁷ Др Симеон Станковић оставио је укупно четири извештаја – за следеће академске године: 1925/26, 1927/28, 1928/29. и 1930/31. Из њих могу да се сазнају термини предавања и семинара из Етике: настава је била одржавана четвртком и петком од 10 до 12 часова, а семинар (читање са дискусијом обрађених моралних (етичких) проблема) – средом од 10 до 12 часова. Архив ПБФ, *Извештаји о раду професора 1920–1940* – Извештај наставника о раду у школској 1925/26. години: Извештај др Симеона Станковића за 1925/26. годину; Извештај наставника о раду у школској 1927/28. години: Извештај др Симеона Станковића за 1927/28. годину; Извештај наставника о раду у школској 1928/29. години: Извештај др Симеона Станковића за 1928/29. годину; Извештај наставника о раду у школској 1930/31. години: Извештај др Симеона Станковића за 1930/31. годину.

²⁸ Пузовић П., „Др Симеон (Станковић)“, 164.

²⁹ Архив ПБФ, *ф. др. 55 – Професорски досије епископа др Симеона Станковића*, Службенички лист из 1929. године.

³⁰ Др Чедомир Марјановић (1872–1944), после завршене Београдске богословије, уписао је Кијевску духовну академију 1890. године. Завршио ју је 1894. године, са академским степеном кандидата богословља. Тема кандидатске дисертације била је „Учење Старог Завета о плати у будућем веку“. Кандидатски рад Чедомира Марјановића био је један од бољих српских кандидатских радова из библистике. У њему је показао способност критичког размишљања, што ће њего-

фесоре Богословског факултета: др Симеона Станковића и др Радивоја Јосића. Свој приказ Етике Чедомира Марјановића др Симеон Станковић је издао у часопису Православног богословског факултета *Бојословље*.³¹

На почетку приказа аутор је навео да је пре више од двадесет година Чедомир Марјановић био послао пробно издање књиге Етика на преглед Светом Архијерејском Сабору. Сабор је тада ангажовао професора Петра Протића да прегледа рукопис; како је он дао негативно мишљење, Сабор је одбио књигу. Др Станковић наводи да је приватно сазнао да се Марјановић обраћао Светом Синоду са молбом да се његова Етика прихвати као уџбеник за VII разред гимназије. Он се лично обрадовао овој књизи из двају разлога: да се обогати српска теолошка литература и – како је у то време било приметно „такмичење“ међу писцима уџбеника за верску наставу – надао се да ће то за исход имати добијање најбољих уџбеника за ову област. Марјановићеву Етику је пажљиво

во стваралаштво – како нам сведочи др Владислав Пузовић – красити и током даље делатности. Владислав Пузовић, *Руски љуџеви српској бојословља. Школовање Срба на руским духовним академијама 1849–1917* (Београд: Институт за теолошка истраживања Православног богословског факултета Универзитета у Београду – ЈП Службени гласник, 2017), 233; 519. Марјановић је за себе рекао да је ученик професора Кијевске духовне академије Маркелина Олесницког, који је предавао Морално богословље. Олесницки је у свом раду користио дела савремених протестантских богослова, што је изазвало негодовање управе Академије, као и кијевског митрополита Јоаникија (Рудњева). Године 1895. био је принуђен да напусти катедру Моралног богословља и пређе на катедру Психологије. Марјановић је успео да одслуша целокупни курс предавања професора Олесницког пре него што је прешао на катедру Психологије. Према схватању Владимира Бурега, то делимично објашњава Марјановићеву критику схоластичког богословља и позив на обнову православне богословске науке. Владимир Бурег, „Выпускник Киевской духовной академии Чедомир Марьянович: штрихи к портрету“, *Труди КДА* 22 (2015): 176–177. Докторирао је на Старокатоличком факултету у Берну 2. јула 1904. године, са томом *Utilitarismus und Christentum* (ментор Адолф Турлингс). Урс фон Аркс, „Епископ Николај Велимировић (1880–1956) и његове студије у Берну у контексту старокатоличких и српско-православних односа“, in *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, 2, прир. Богољуб Шијаковић (Београд: Православни богословски факултет, 2007), 19–20. После Првог светског рата Чедомир Марјановић је основао *Библиотечку савремених религиозно-моралних истраживања*, у којој је објавио велики број радова на разне теме. *Библиотечка* је за то време била ултралиберална; поред теолошких тема, Марјановић је писао радове у којима је оштро нападао црквену јерархију и Православни богословски факултет. Пузовић В., *Руски љуџеви српској бојословља*, 233–234. Владимир Бурег наводи да је Марјановић био критичар схоластике, која се, по његовом мишљењу, уводила и у Српској Цркви, као и става да схоластика не може да утиче на савремено друштво. Залагао се за темељну реформу предавања црквених дисциплина и усаглашавање наставних програма са најновијим научним достигнућима. Предлагао је тзв. „ново богословље“, које је имало две главне тачке: прво – да се богословље врати светоотачкој традицији; друго – да се превазиђе трагични расцеп између богословља и најновијих научних открића природних наука. Био је става да сваки мирјанин има право да искаже своје мишљење у вези са питањима вере, али да оно не буде у противречности са Светим Писмом и Предањем Цркве. Лоше стање у српској јерархији, по његовом мишљењу, принудило је мирјане да преузму одговорност за судбину Цркве. Због тога је он сматрао за моралну обавезу да води јавну полемику са руководством Српске Цркве. Бурег, „Выпускник Киевской духовной академии Чедомир Марьянович“, 179–181.

³¹ Симеон Станковић, „Приказ Етике Чедомира Марјановића“, *Бојословље* V/3 (1930): 231–249.

прочитао, нека места и по неколико пута, и закључио је да је књига написана врло рђаво и да кипти од формалних и стварних погрешака, што је одлучио да у свом приказу образложи.³²

Прва замерка аутору књиге Етика била је да она није написана у складу са важећим Планом и програмом предмета Хришћанска етика, одобреном од стране Министарства просвете и Светог Архијерејског Синода. Ова примедба не би умањила стварну вредност књиге да је она била написана како треба и да није била пуна погрешака. Професор Станковић је навео да је свестан да и сам програм није без мана, те да би га требало саставити детаљније и 'специјалније', јер би се тако дошло до једнообразних уџбеника. У садржају Етике постоје и теме које не припадају области Хришћанске етике. Аутор приказа износи велики број штампарских и језичких погрешака, што сведочи о томе да је аутор књиге коректуру књиге пред штампање спровео врло алкаво. Затим истиче да је Чедомир Марјановић погрешно цитирао грчке и латинске термине; поред тога, др Станковић сматра да су грчки називи непотребни и износи да би их он објаснио на нашем језику. Наводи и да је Марјановић на много места непотпуно и погрешно цитирао стихове из Светог Писма. На крају дела приказа у ком износи формалне погрешке, др Станковић износи да је рђава интерпункција и да се аутор на неким местима изражава неподесно за један уџбеник, у вези са чим износи неколико примера.³³

Др Симеон Станковић констатује да у Етици Чедомира Марјановића има и таквих погрешака да би Свети Синод требало да штампање ове књиге безусловно забрани. Грешке аутора књиге износи по странама, с напоменом да нису наведене све због ограничености простора листа. На првом месту, аутор приказа критикује Марјановићеву тврдњу „да живот око нас сачињавају: природа и друштво. Природу сачињава сав органски и неоргански свет, а друштво људи“. Према Станковићу, аутор је требало да наведе да се универзум састоји из анорганског и органског дела природе (с тим да органски део природе сачињавају: биљке, животиње и људи). У вези са излагањем о моралу, Станковић примећује да Марјановић на више места нерадо цитира стихове из Светог Писма, те да чешће цитира народне изреке, пословице и стихове из народних песама, док се патристички цитати уопште не наводе. Примећено је да аутор књиге ни на једном месту не наводи назив 'православни' у својој Етици, што наводи на утисак да се заступа принцип неконфесионалности у хришћанској етици. Др Станковић примећује да Чедомир Марјановић дели етику на индивидуалну и социјалну. Такву поделу заступају морални философи и већина протестантских моралиста, док православни и римокатолички деле хришћанску етику на: увод, општи део и посебни део.³⁴

³² Станковић, „Приказ Етике Чедомира Марјановића“, 231–232.

³³ Станковић, „Приказ Етике Чедомира Марјановића“, 232–239.

³⁴ Станковић, „Приказ Етике Чедомира Марјановића“, 239–242.

Марјановић заступа једну грубу погрешку, због које би, по мишљењу др Станковића, Синод требало да забрани ову књигу, а то је тврдња да се животињама признаје моћ расуђивања и суђења, осећања љубави, бола и мржње; свест, нека инстинктивна воља и др.; за таква тврђења аутор књиге се позива на најновија открића из области психологије животиња. Према тврдњи Симеона Станковића, Марјановић не би смео, због изнетих ставова, да своју етику назове хришћанском етиком, јер хришћанска етика заступа став постојања разлике између човека као разумно-слободног бића и животиње као неразумне. Затим, износи се замерка на тврдњу да је човек – човек, од када је религиозан: то доводи до закључка да је религиозност настала у времену, тј. да је било времена када човек није био религиозан. Марјановићевој тврдњи он супротставља став римокатоличког апологете Хетингера, који каже да је религиозна способност сваком човеку иманентна, и да је порекло религије у идеји Бога, која је такође човеку иманентна. Поред других недостатака које је показао, аутор приказа се осврће на тврдњу Марјановића да је првородни грех наслеђен од Адама (а др Станковић износи примедбу да је наслеђен и од Еве); и да је Бог од првородног греха спасао човека тако што му је дао савест. Ово гледиште, апсолутно неправославно – да се савест јавља после првородног греха – не заступају православни и римокатолички моралисти; можда само понеки протестантски моралиста. На крају, аутор приказа закључује да је Етика написана са slabим стручним знањем, да је излагање непрегледно и претрпано детаљима који не припадају хришћанској етици и да би, као уџбеник, ово био велики терет за ђаке због неправославних гледишта које износи.³⁵

На критику др Симеона Станковића др Чедомир Марјановић је одговорио у сепарату дела „Питање о религиозно-моралном образовању у неким средњим школама“.³⁶ У првом делу Марјановић подвргава критици главне замерке др Станковића, чиме брани ставове које је изнео у књизи. Стаје у одбрану поделе знања у науци на природу и друштво, као и тога да постоји подела на две главне групе наука – природне и друштвене, што је, како наводи, његовом критичару, професору универзитета, непознато. У вези са поделом етике, Марјановић тврди да је класификација на општу и посебну римокатоличка и да је ту деобу руски Свети Синод преузео од римокатолика, а не обрнуто – да су је римокатолици преузели од православних. Подела је ствар схватања суштине етике и ту, истиче, нема православља, римокатолицизма и протестантизма. Изјављује да је свестан да га његов критичар сумњичи за протестантизам и да су то преузели и неки црквени великодостојници. Објашњење наставља запажањем да је, уосталом, деоба у суштини једна те иста: у једном делу су општи принципи, у другом њихова примена. Трећа ставка на коју се

³⁵ Станковић, „Приказ Етике Чедомира Марјановића“, 243–249.

³⁶ Чедомир Марјановић, *Питање о религиозно-моралном образовању у неким средњим школама* (Београд: б.и., 1931).

Марјановић осврће у одговору представља питање душе човека и животиња. Позивајући се на најновија истраживања из психологије животиња, Марјановић је дошао до закључка да се разлика између човека и животиње састоји у томе да животиња у својим мислима не излази из круга реалних појава и задовољења инстинката, а да човек као руководиоце у животу узима идеје. Четврта тема о којој расправља јесте став о томе да је вера урођена човеку. Он подвргава критици Катихизис који је написао М. Анђелковић (а који је добио одобрење од Светог Синода), у ком пише да је вера урођена човеку, као што су му урођене и основне физиолошке радње. То је, према сведочанству Чедомира Марјановића, изазвало чуђење многих професора. Он закључује да га Симеон Станковић критикује зато што не користи термин 'урођеност' и да због тога његовом спису одриче хришћански и православни дух. У вези са тврдњом др Станковића да је религија сваком човеку иманентна – Марјановић наглашава да је то ново учење у психологији и теологији и сматра да оно не би могло да се прихвати, јер би из тога следовало да би иманентност код свих људи морала бити подједнако развијена, па би и све религије морале бити једнаке. У вези са задатком етике, у моралу постоје два главна задатка: објективан (знање) и субјективан (извршење). Марјановић сматра да субјективну страну треба детаљније разрадити и објашњава да је због тога посебно разрадио одељак Морална воља и морална личност. У наставку текста напада компетенције свог критичара, који је у Богословији првобитно предавао Нови Завет, по доласку на факултет Стари Завет, а после неколико година преузео је Етику. Долази до закључка да др Симеон Станковић није стручан за Етику, наводи недостатке и грешке у његовом раду и поставља питање у ком је предмету он стручан.³⁷

У наредном поглављу, које носи назив *Index librorum prohibitorum*, Марјановић износи закључак да је његов критичар идеолошки близак католицизму, да њему импонује дисциплина римокатолика, те да би он ставио његову књигу на листу забрањених књига. Тај начин одржавања дисциплине, пише Марјановић, данас пре служи као препорука за неку књигу; то осуђују и просвећенији католици, јер када папа осуди неку књигу, узима да је чита и онај ко то није намеравао. Аутор објашњава да је више од 30 година провео предајући у гимназијама и радећи на томе да етика за ученике стварно буде наука, да код њих створи убеђење које ће примити срцу. Због тога се, истиче, држао начела да је главно да се одржи дух вере и морала, а да је начин обликовања споредан; то је и разлог што је избегавао мистику, а више полагао на науку. Бележи и да је своју пробну верзију послао многим професорима, који су његов спис прихватили и који су му писали да треба да поради код Светог Синода на томе да се књига уведе у школама као пробно издање. Поред тога, он оптужује др Станковића да је у овој критици имао лични интерес, тј. да је пријатељ са

³⁷ Марјановић, *Пићање о религиозно-моралном образовању у неким средњим школама*, 49–66.

извесним господином коме није у интересу да се било који други уџбеник из етике унесе у школе.³⁸

У трећем делу свог одговора Марјановић критикује компетенције др Станковића у вези са знањем етике, јер је, по Марјановићевом мишљењу, он постао етичар пре неколико година. Поред тога, критици подвргава и религиозно и морално образовање у средњим школама, посебно богословијама. Свештенство, сматра, своју службу схвата као занат и ради само за новац; недостаје му идеализам, а још више одушевљење за религиозне и моралне ствари; спремали су га калуђери и свештеници какви су и данас, а школовано је по уџбеницима који су у употреби од шездесетих година прошлог века. Оштар тон према Симеону Станковићу наставља се у овом поглављу: тврди да он до сада није дао ниједну самосталну студију из које се може видети дубина његове мисли и да њега, Марјановића, који је написао многе чланке и студије из етике, упућује на своје бедне чланке који су парафразе католичких уџбеника.³⁹

Марјановић стоји на гледишту да се религија не може заменити идеологијом. Наука је успела да ослаби неке стране религиозног учења, указујући на то да треба повести рачуна о схватањима која се не слажу са новим научним открићима. Марјановићев став је да истину не треба прикривати и да је треба погледати право у очи. С друге стране, истиче, надлежни хоће да скину кривицу на себе и да је пребаце на другога. Критикује представнике религије да за 50-60 година нису написали ниједну студију о сударима религије и науке, као ни о последицама тога, а да би онога ко би им на то указао прогласили за јеретика. Поента његове критике састоји се у томе да се огрезло у форми, а да је садржај измакао из вида. Чедомир Марјановић је свестан да ће од својих савременика бити осуђен, али се нада да ће његово дело разумети бар потомци.⁴⁰

Архимандрит проф. др Симеон Станковић одговорио је Чедомиру Марјановићу у часопису *Бојословље*.⁴¹ У свом приказу Марјановићеве Етике био је навео да је она написана славим формалним знањем, као и да се у њој налазе погрешке које су у противности са хришћанским моралним учењем, те да није написана по програму који су прописали Свети Синод и Министарство просвете. У свом одговору, истиче, Чедомир Марјановић није се много освртао на те примедбе и замерке, него је нападао њега лично и Богословски факултет у Черновцима. Др Станковић износи податак да се др Чедомир Марјановић обратио писмом професору Радивоју Јосићу и њему да, као референти за Хришћанску етику, прегледају његов уџбеник, да се он апробира као уџбеник верске наставе за VII разред гимназије. Марјановић је у писму додао напомену да то чини по упутству председника Комисије за оцењивање

³⁸ Марјановић, *Пишање о религијозно-моралном образовању у неким средњим школама*, 67–72.

³⁹ Марјановић, *Пишање о религијозно-моралном образовању у неким средњим школама*, 72–75.

⁴⁰ Марјановић, *Пишање о религијозно-моралном образовању у неким средњим школама*, 75–79.

⁴¹ Симеон Станковић, „Одговор г. Д-р Чеди Марјановићу“, *Бојословље* VI/4 (1931): 324–333.

уџбеника за верску наставу у основним и средњим школама. Референти су доцније сазнали да је Марјановић условио да референти добију хонорар од по 250 динара ако се позитивно изразе о његовој књизи. Они су, чувши за то, одбили да рецензирају уџбеник, а Станковић је своје приватно мишљење објавио у часопису *Богословље*, после чега је Марјановић повукао молбу из Синода. Станковић пише да је свестан да Марјановић није веровао у вредност своје књиге и да се бојао других оцењивача и сличних мишљења.⁴²

Да не би испало да је он једини критичар научног опуса др Марјановића, др Станковић наводи и друга негативна мишљења о његовом раду (укупно их има седам); најзначајније су критике пок. Петра Протића и Светог Архиепископског Сабора Цркве у Краљевини Србији. Петар Протић, признат богословски писац, нарочито за богословске дисциплине из систематске групе, изразио се неповољно о Марјановићевој књизи *Основи хришћанске етике*, па је Сабор одбио Марјановићеву молбу да му се награди рукопис. Због неправославног учења у књизи Катихетичке поуке у основима вере и морала Свети Архиепископски Сабор одлучио је 1908. године да Чедомир Марјановић не може више да предаје веронауку, нити његова дела могу да буду уџбеници. Ова забрана је важила до одласка Чедомира Марјановића у пензију. Др Станковић саветује свог опонента да рашчисти са основним принципима и уочи разлику између хришћанске и емпиријске етике. Поред тога, он од Марјановићевих напада брани важност и значај апологетике као науке о принципима хришћанске религије. Иако се она под разним именима изучава у свим православним и католичким семинаријама, факултетима и академија, па и у скоро свим протестантским верским школама, она ће се изучавати док буде постојао и последњи противник хришћанске вере.⁴³

У другом делу др Станковић одговара на личне увреде које су му нанесене. Прво износи Марјановићеву формалну квалификацију (не улазећи у разлоге због којих га је Петар Протић назвао несвршеним студентом Кијевске духовне академије, „доктором за кантон бернски“ и зашто је истакао да је професорски испит положио са добрим успехом), а затим представља своје квалификације, за које је сачувао оригинална сведочанства. Марјановић је био напао његов избор за наставника Старог Завета – а затим и за Хришћанску етику – на Православном богословском факултету, одричући му стручност за оба предмета. Он му на то одговара да је на факултету у Черновцима изучавао Стари Завет, јеврејски и грчки језик. Свом опоненту напомиње да му је наставнички колегијум понудио катедру Старог Завета зато што је била више од годину дана непопуњена, а да је он на то пристао уз услов да доцније буде биран за Морално богословље – после чега је, годину дана касније, извршена замена катедара између њега и професора Глубоковског (тако да је

⁴² Станковић, „Одговор г. Д-р Чеди Марјановићу“, 324–326.

⁴³ Станковић, „Одговор г. Д-р Чеди Марјановићу“, 326–329.

професор Глубоковски преузео Стари Завет, а др Станковић Морално богословље). Др Станковић одговара на Марјановићеве замерке да у својим радовима користи енциклопедије и лексиконе који представљају велике збирке научних студија из свих богословских дисциплина. Ту литературу су цитирали и многи други учени људи, па и он то ради. Одговара на Марјановићеву замерку да побачај и проституцију сматра за етичке проблеме, а не сврстава их у криминалистику. Сматра за велику пакост то што Марјановић оспорава квалитет и квантитет његових научних радова, јер су њих оцењивали компетентнији стручњаци од Марјановића. У вези са нападом Марјановића на Богословски факултет у Черновцима, одговара да је та институција Српској Цркви дала више од 50 доктора наука, а на замерку да се докторска диплома не даје на основу дисертације него на основу два ригороза, одговара да докторска дисертација није искључиво мерило за научну способност кандидата, јер су постојали случајеви да се неко користи дисертацијом који му је други написао и да извесни кандидати на двема различитим институцијама са истом квалификацијом постижу различите квалификације. У вези са нападима на колегијум Православног богословског факултета, др Станковић наводи да се Марјановић 1920. кандидовао за позиције редовног професора за предмете: Етика, Догматика и Црквено право – али да ни за једну није изабран. Против избора за Догматику и Етику био се жалио Министарству просвете жалбом која је била пуна увреда усмерених наставничком колегијуму. На ту жалбу му је одговорено да су избори извршени законито и редовним путем. На крају, др Станковић напомиње да се више неће освртати на Марјановићеве нападе да не би о рђавој књизи било написано више страна него што сама књига има.⁴⁴

ИЗБОР АРХИМАНДРИТА ПРОФ. ДР СИМЕОНА СТАНКОВИЋА ЗА ЕПИСКОПА ЗАХУМСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКОГ

Архимандрита проф. др Симеона Станковића је 2. октобра 1931. године за епископа упражњене Епархије захумско-херцеговачке изабрао Свети Архијерејски Сабор.⁴⁵ Истог дана је обавестио Свети Архијерејски Синод о избору за епископа захумско-херцеговачког и архимандрита др Симеона Станковића, ради знања и даљег поступка.⁴⁶ Патријарх Варнава послао је писмо министру

⁴⁴ Станковић, „Одговор г. Д-р Чеди Марјановићу“, 329–333.

⁴⁵ Пузовић П., „Др Симеон (Станковић)“, 164.

⁴⁶ Архив Светог Архијерејског Синода Српске православне Цркве (у даљем тексту: Архив САС), ф. бр. 17 – *Ейиској шабачки Симеон Станковић* – Ас. бр. 126 / зап. 187 од 2. новембра / 19. септембра 1931. године – Писмо Светог Архијерејског Сабора Светом Архијерејском Синоду о избору архимандрита др Симеона Станковића за епископа захумско-херцеговачког.

правде Драгутину Којићу са обавештењем да је Свети Архијерејски Сабор за епископа захумско-херцеговачког изабрао архимандрита др Симеона Станковића и са молбом да краљ потврди овај избор. Уз писмо је послао и биографију новоизабраног епископа.⁴⁷

Наставнички савет Православног богословског факултета на седници одржаној 3. новембра 1931. године решавао је питање упражњене катедре за Стари Завет, као и катедара Моралног богословља и Омилитике са пастирским богословљем, пошто су њихови наставници др Симеон Станковић и др Дамаскин Грданички били изабрани од Светог Архијерејског Сабора за епископе. Савет је решио да се преко Ректората издејствује да се за катедру Старог Завета одмах распише конкурс, а декан је био овлашћен да за нове наставнике распише конкурс када се упразне катедре за Морално богословље и Омилитику са пастирским богословљем.⁴⁸

Свети Архијерејски Синод доставио је патријарху Варнави акт министра правде (акт бр. 77) у ком се Синод обавештава да је краљ одобрио избор архимандрита др Симеона Станковића за епископа захумско-херцеговачког.⁴⁹ Патријарх Варнава је у вези са краљевом одлуком послао писмо архимандриту др Симеону Станковићу, у коме га обавештава да је краљ својим указом од 1. јануара 1932. године потврдио његов избор за епископа захумско-херцеговачког. Поред тога, обавестио га је да ће хиротонија бити извршена 31/18. јануара 1932. године у Саборној цркви у Београду.⁵⁰ Наречење архимандрита Симеона извршено је 30. јануара, а хиротонија 31. јануара 1932. године, на празник Светог Атанасија Великог, у Саборној цркви у Београду. Хиротонију је извршио патријарх Варнава, уз саслужење епископа: нишког Доситеја, горњокарловачког др Максимилијана, шабачко-ваљевског Михаила и браничевског Јована, и уз 16 свештеника. Свечаном чину су присуствовали професори Богословског факултета, представник Министарства правде, те изасланици фрушкогорских манастира и Захумско-херцеговачке епархије. Епископ Симеон устоличен је у Мостару на празник Сретења Господњег, 15. фебруара

⁴⁷ Архив САС, ф. бр. 17 – *Епископ Шабачки Симеон Станковић*, Син. бр. 3177 / зап. 1469 од 3. новембра / 20. септембра 1931. године – Писмо патријарха Варнаве министру правде о избору архимандрита др Симеона Станковића за епископа захумско-херцеговачког, са молбом да краљ потврди избор.

⁴⁸ Архив ПБФ, *Зайисник седница Наставничког савета 1930–1937*, арх. књ. 502, Седница Наставничког савета одржана 3. новембра 1931. године, тачка 31, стр. 56–57.

⁴⁹ Архив САС, ф. бр. 17 – *Епископ Шабачки Симеон Станковић*, Син. бр. 4574 / зап. 1986 од 2. јануара 1932 / 20. децембра 1931. године – Достава акта министра правде патријарху Варнави посредством Светог Архијерејског Синода, у ком се говори да је краљ одобрио избор архимандрита др Симеона за епископа захумско-херцеговачког.

⁵⁰ Архив САС, ф. бр. 17 – *Епископ Шабачки Симеон Станковић*, П. бр. 20 од 12. јануара 1932. године – Писмо патријарха Варнаве архимандриту Симеону, у ком га обавештава да је краљ одобрио његов избор за епископа захумско-херцеговачког и да му је хиротонија заказана за 31. јануар 1932. године у Саборној цркви у Београду.

1932. године. Устоличење је извршио епископ нишки Доситеј, члан Светог Архијерејског Синода.⁵¹

На расписани конкурс за попуну упражњене катедре за Морално богословље пријавило се пет кандидата: јеромонах Теофан Повољни, кандидат Московске духовне академије и бивши професор духовне семинарије; др Чедомир Марјановић, директор Учитељске школе у пензији; др Атанасије Поповић, професор гимназије у Београду; др Радован Казимировић, наставник гимназије у пензији; и др Радослав Вешовић, професор Богословије у Сарајеву. Савет је одбацио пријаву јеромонаха Теофана Повољног јер није испуњавао законске услове, а за остале пријављене кандидате Савет је формирао комисију коју су сачињавали др Димитрије Стефановић и др Радивоје Јосић, који су добили задужење да напишу реферат.⁵²

На седници Наставничког савета одржаној 1. октобра 1932. године референти су предложили Савету да се за универзитетског доцента изабере др Атанасије Поповић, професор IV мушке гимназије у Београду. Савет је једногласно изабрао др Атанасија Поповића за универзитетског доцента за катедру Морално богословље на Православном богословском факултету.⁵³

Др Чедомир Марјановић је, поред полемике коју је водио са др Симеоном Станковићем, конкурисао на његово место наставника на катедри за Систематско богословље, када је др Станковић био изабран за епископа захумско-херцеговачког. Међутим, недуго после тога, Марјановић је покренуо судски спор против Православног богословског факултета, који су заступали професори Александар Доброклонски и Димитрије Стефановић. Судски спор Марјановића против Православног богословског факултета решен је у корист Православног богословског факултета и они су ослобођени оптужби.⁵⁴ Према сведочанству др Чедомира Марјановића, повод за судску тужбу против Православног богословског факултета посредно је дао епископ др Симеон Станковић.⁵⁵ После изгубљеног судског спора, Марјановић је преко новина *Правда*

⁵¹ Пузовић П., „Др Симеон (Станковић)“, 164–168.

⁵² Архив ПБФ, *Зайисник седница Наставничкој савета 1930–1937*, арх. књ. 502, Седница Наставничког савета одржана 4. априла 1932. године, тачка 76, стр. 87–88.

⁵³ Архив ПБФ, *Зайисник седница Наставничкој савета 1930–1937*, арх. књ. 502, Седница Наставничког савета одржана 1. октобра 1932. године, тачка 6, стр. 95–96.

⁵⁴ Владислав Пузовић, „Личност и дело проф. др Александра Павловича Доброклонског (II део)“, in *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, 10, прир. Богољуб Шијаковић (Београд: Православни богословски факултет, 2011), 96.

⁵⁵ У фусноти која носи назив „Од уредништва“ износи се податак да је епископ Симеон у једном акту из 1924. године рекао да Чедомир Марјановић, који се био пријавио на расписани конкурс (стечај) за Догматику, није био изабран јер су референти др Александар Доброклонски и др Димитрије Стефановић казали да у Марјановићевим радовима има неправославних учења, да су му радови слаби и да му је забрањено да предаје богословске предмете. Пошто је епископ Симеон тада био професор Богословског факултета, те је могао да зна за то, Марјановић је такав реферат сматрао за неистинит, а писце реферата је тужио за клевету и увреду. Такође, тражио је да они

водио полемику са професорима Богословског факултета др Теодором Титовим и др Александром Доброклонским. Poleмика коју је водио са појединим професорима била је део широког спора; извор је било незадовољство што није био изабран за професора Догматике 1924. године – а референти за избор наставника за ту катедру били су управо др Александар Доброклонски, др Теодор Титов и др Димитрије Стефановић.⁵⁶

ЗАКЉУЧАК

На основу архивске грађе приказан је живот и рад епископа Симеона, закључно са његовим избором за епископа захумско-херцеговачког 1932. године. Епископ Симеон провео је десет година као наставник на Православном богословском факултету, дошавши у ту институцију у првим годинама њеног постојања.

Због потреба факултета првобитно је био преузео катедру Старог Завета, да би после годину дана преузео Морално богословље (Етику), за коју се специјализовао и коју је предавао до избора за епископа. До избора наставника за Пастирско богословље, по одлуци Савета Православног богословског факултета, хонорарно је предавао тај предмет. Његово службовање на факултету обележила је и јавна полемика са др Чедомиром Марјановићем – у вези са Марјановићевим уџбеником из Етике за VII разред гимназије. Др Станковић је објавио њен приказ у *Бојословљу*, где је истакао да се, поред језичких и других грешака, у књизи налазе и неправославна учења, са мишљењем да би Свети Архијерејски Синод требало да је забрани. У одговору на приказ др Чедомир Марјановић је бранио своје ставове; поред тога, напао је др Станковића на личном плану, ниподаштавајући његове формалне квалификације и стручност у вези са наставним предметом који је предавао. Др Станковић му је изнова одговорио у часопису *Бојословље*, где је, у првом делу, изнео податак да су и други научници дали негативно мишљење о научном опусу др Чедомира Марјановића, а потом је и оповргао ставове које је Марјановић

пред судом изнесу свој реферат. Оптужени су се позивали на члан 35 Закона о Универзитету: референти су се на суду бранили тиме да је реферат тајна – према члану 35 Закона о Универзитету, те да они свој реферат не морају да показују нити да дају икаква обавештења. Суд је њима дао за право и Марјановић је морао да сноси судске трошкове. Поводом тога изашла је белешка у новинама *Правда*, под насловом „Теолози се суде“, 23. јуна 1933. године; у њој је наведено да су оптужени углавном признали дело, али да се бране позивањем на члан 35 Закона о Универзитету. Тај чланак је дао повода Марјановићу да напише објашњење у вези са наведеном белешком; објављено је у истим новинама 26. и 27. јула 1933. године. Затим је, преко тих новина, отпочела полемика између Марјановића, с једне стране, и професора Богословског факултета Александра Доброклонског и Теодора Титова, с друге. Чедомир Марјановић, *Прилике на теолошком факултету* (Београд: б.и., б.г.), 1–3.

⁵⁶ Пузовић В., „Личност и дело проф. др Александра Павловича Доброклонског (II део)“, 96.

изнео у свом одговору. У другом делу одговорио је на личне увреде које су му биле нанесене и бранио је дигнитет институција на којима је докторирао и радио – православних богословских факултета у Черновцима и Београду. Доказао је да је разлог Марјановићеве озлојеђености на Православни богословски факултет у Београду то што није био изабран за наставника при тој просветној институцији.

БИБЛИОГРАФИЈА

BIBLIOGRAPHY

Извори

- Архив Православног богословског факултета Универзитета у Београду (Архив ПБФ).
- *Записник седница Наставничког савета 1920–1930, арх. књ. 501.*
- *Записник седница Наставничког савета 1930–1937, арх. књ. 502.*
- *Извештаји о раду професора 1920–1940.*
- *Фасцикла бр. 55 – Професорски досије епископа др Симеона Станковића.*
- *Архив Светог Архиепископског Синода Српске православне Цркве (Архив САС).*
- *Фасцикла бр. 17 – Епископ шабачки Симеон Станковић.*

Литература

- Аркс, Урс фон. „Епископ Николај Велимировић (1880–1956) и његове студије у Берну у контексту старокатоличких и српско-православних односа.“ *Ип Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, 2, прир. Богољуб Шијаковић, 7–27. Београд: Православни богословски факултет, 2007.
- Бурега, Владимир. „Выпускник Киевской духовной академии Чедомир Марьянович: штрихи к портрету.“ *Труди КДА* 22 (2015): 174–190.
- Вуковић, Сава. *Српски јерарси: од деветиој до двадесетог века*. Београд: Евро – Подгорица: Унирекс – Крагујевац; Каленић – Нови Сад: Будућност, 1996.
- Димитријевић, Димитрије. „Др Симеон Станковић.“ *Бојословље XXXIX* (1980): 161–164.
- Марјановић, Чедомир. *Пићање о религиозно-моралном образовању у неким средњим школама*. Београд: б.и., 1931.
- Марјановић, Чедомир. *Прилике на теолошком факултету*. Београд: б.и., б.г.
- Пузовић, Владислав. „Личност и дело проф. др Александра Павловича Доброклонског (II део).“ *Ип Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, 10, прир. Богољуб Шијаковић, 39–74. Београд: Православни богословски факултет, 2011.
- Пузовић, Владислав. *Руски њушеви српској бојословља. Школовање Срба на руским духовним академијама 1849–1917*. Београд: Институт за теолошка истраживања Православног богословског факултета Универзитета у Београду – ЈП Службени гласник, 2017.
- Пузовић, Предраг. „Др Симеон (Станковић) – епископ захумско-херцеговачки (1932–1934).“ *Бојословље LIX* (2000): 164–179.
- Станковић, Симеон. „Приказ Етике Чедомира Марјановића.“ *Бојословље V/3* (1930): 231–249.
- Станковић, Симеон. „Одговор г. Д-р Чеди Марјановићу.“ *Бојословље VI/4* (1931): 324–333.

MILOŠ MIŠKOVIĆ
University of Belgrade
Faculty of Orthodox Theology
milosmiskovic94@gmail.com

ACTIVITY OF BISHOP SIMEON (STANKOVIĆ) AT THE FACULTY OF ORTHODOX THEOLOGY AT THE UNIVERSITY OF BELGRADE

Summary: The study is devoted to the activity of Bishop dr Simeon Stanković at the Faculty of Orthodox Theology, from 1922 to 1932. The archival materials of the Faculty of Orthodox Theology and the Holy Synod of Bishops were analyzed. The goal of the research is to present the academic and polemical activity of Bishop Simeon in the period covered by this paper, based on archival material and literature. ► *Keywords:* Bishop dr Simeon Stanković, University of Belgrade – Faculty of Orthodox Theology, dr Čedomir Marjanović, Moral Theology (Ethics).